

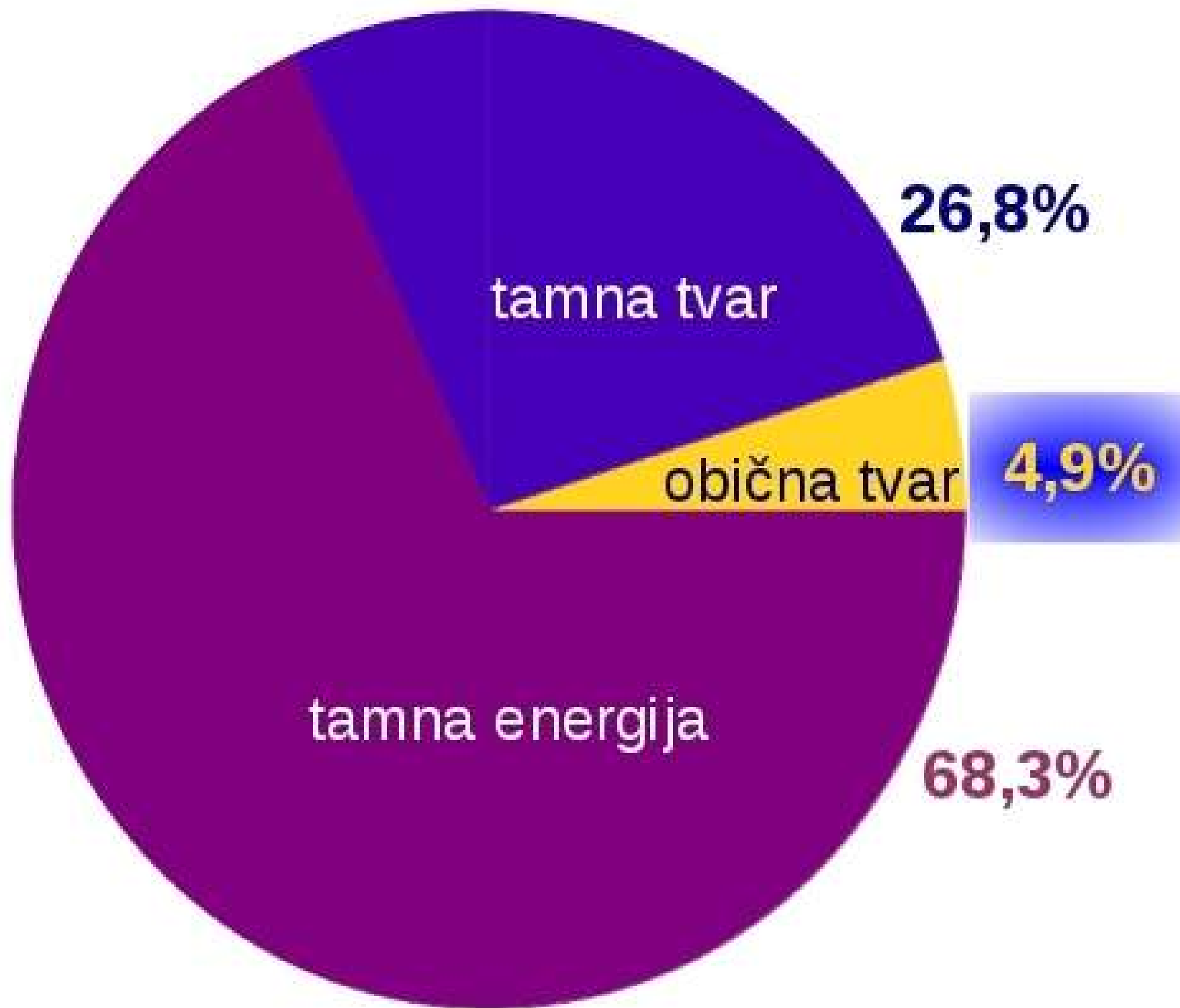
Tamna materija, tamna energija

doc. dr. sc. Dario Hrupec

Odjel za fiziku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

`dhrupec@fizika.unios.hr`

Dani otvorenih vrata udruga, Velika dvorana Matice hrvatske
Zagreb, 25. svibnja 2017.

Lambda-CDM model

standardni model kozmologije **velikog praska**,
pretpostavlja **opću teoriju relativnosti**

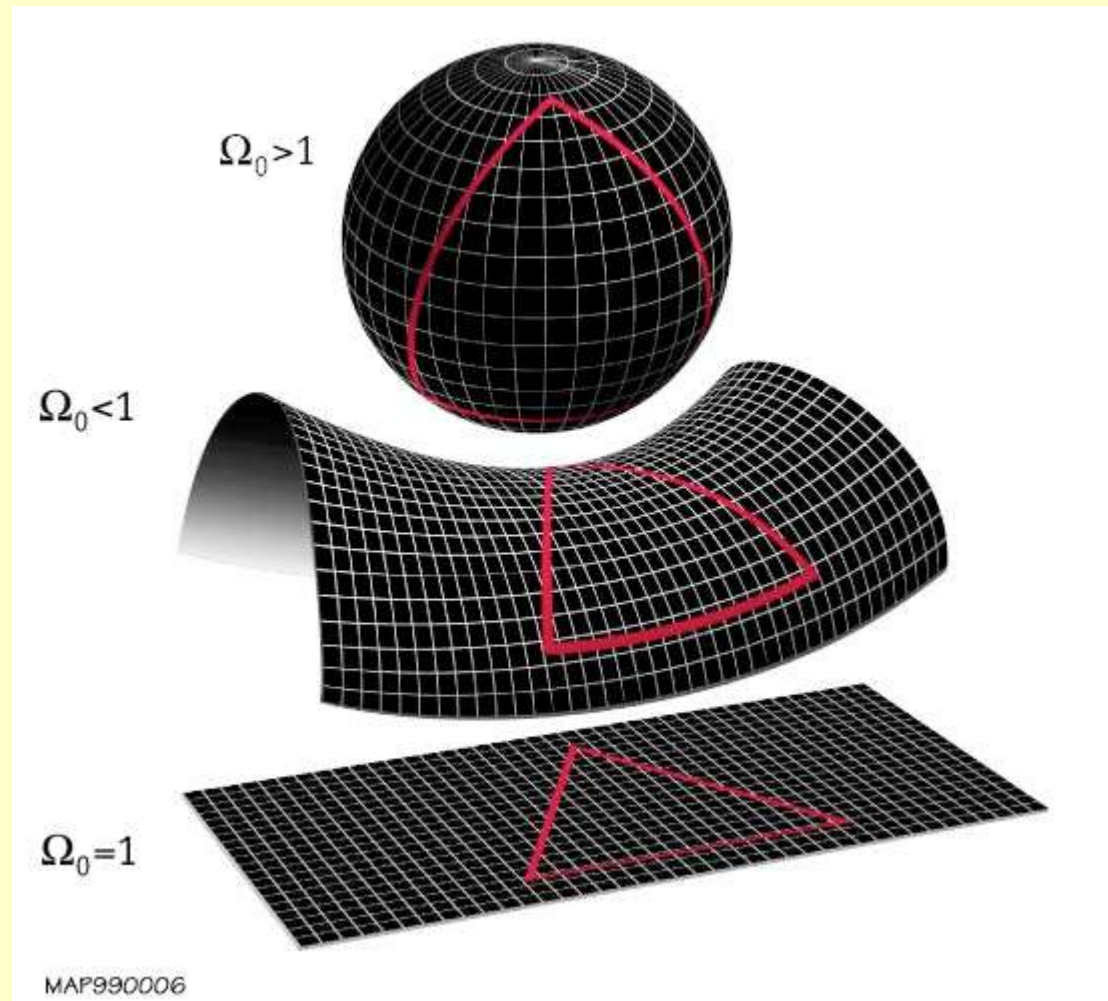
parametrizacija koja uključuje **kozmošku konstantu**
(lambda) i **hladnu tamnu tvar** (CDM)

predviđa:

- postojanje i strukturu **kozmičkog mikrovalnog zračenja**
- raspodjelu galaksija na velikoj skali
- udjele vodika, deuterija, helija i litija
- ubrzano širenje svemira

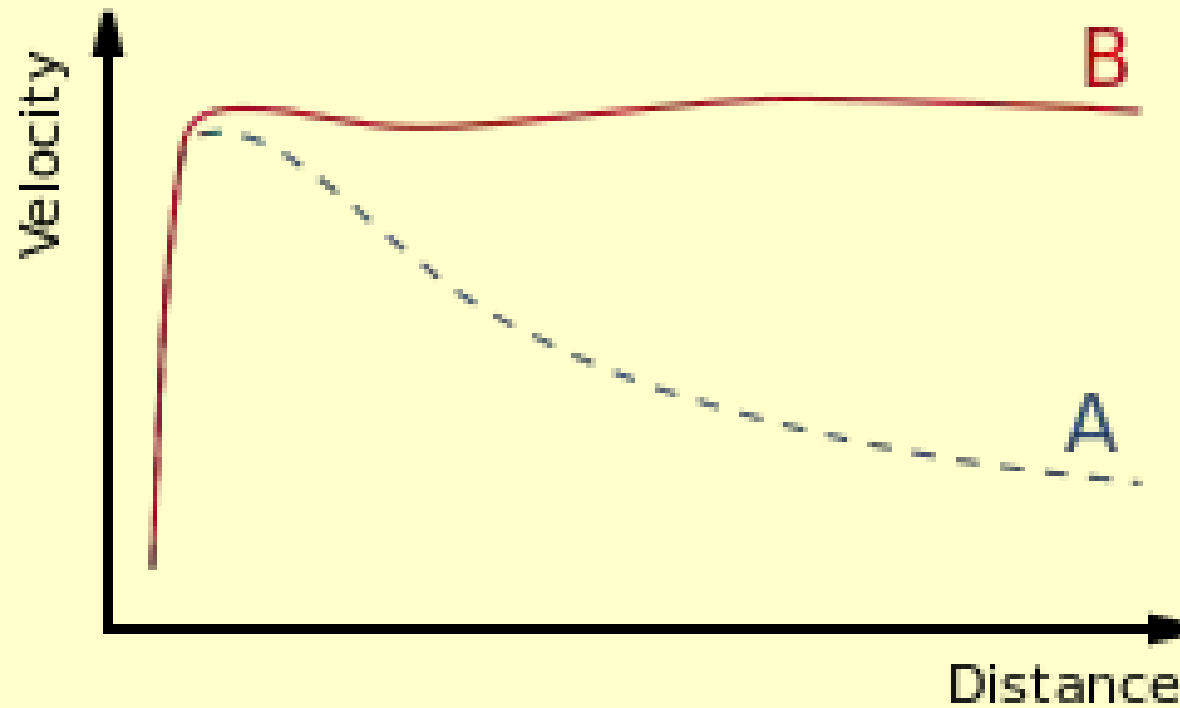
zašto Lambda?

opažanje pokazuje da je svemir **ravan**

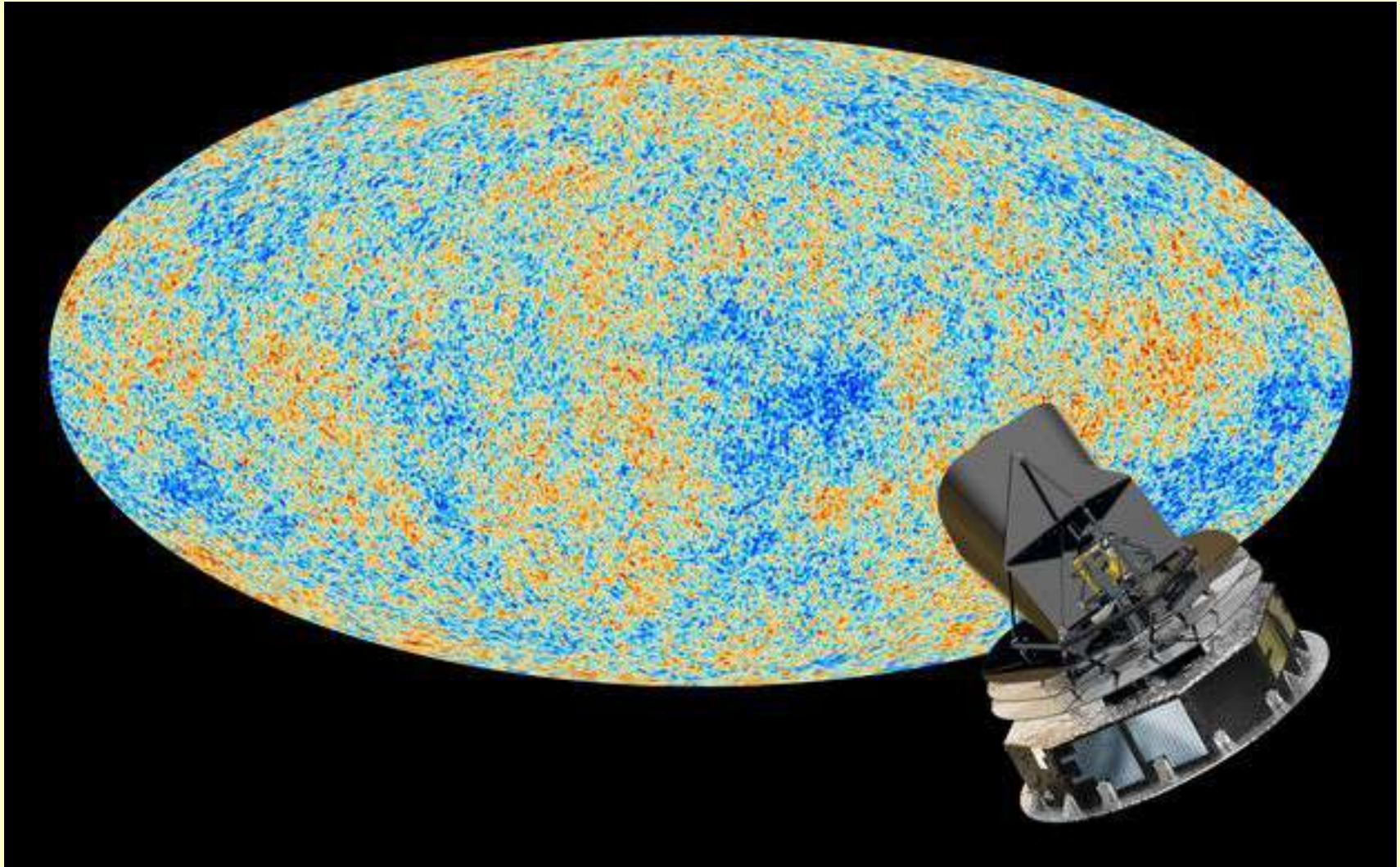

zašto tamna tvar?

opažanje pokazuje da **nedostaje masa**

satelit Planck

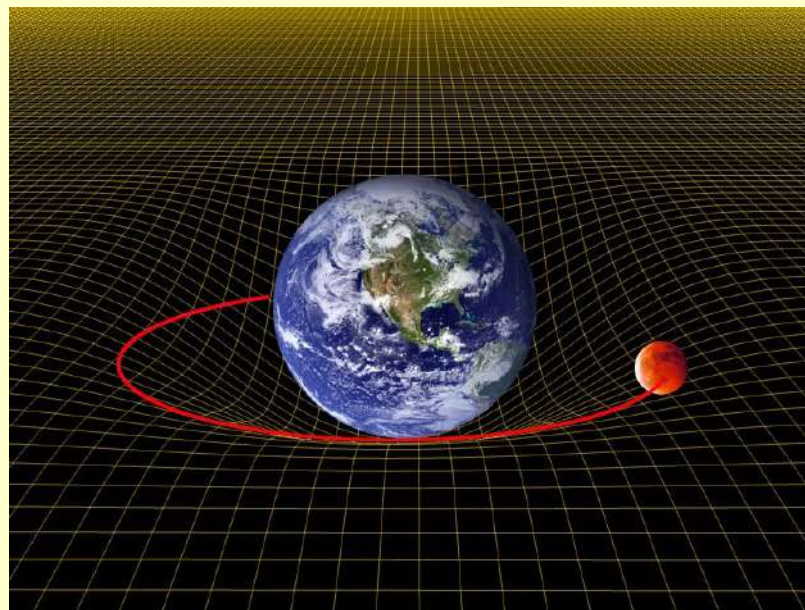
najpreciznije mjerenje anizotropije **kozmičkog mikrovalnog zračenja**
opažanja: 2009. - 2013.
konačni rezultati objavljeni u veljači 2015.

opća teorija relativnosti

Einstein, 1915.

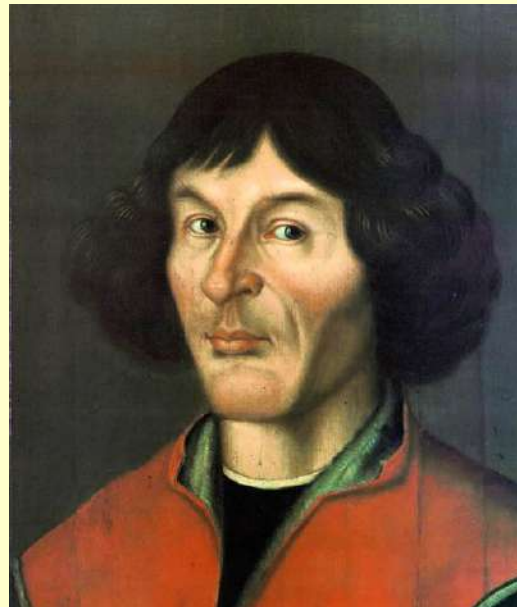
masaenergija zakrivljuje prostorvrijeme

širenje svemira
gravitacijski valovi
crne rupe
gravitacijske leće

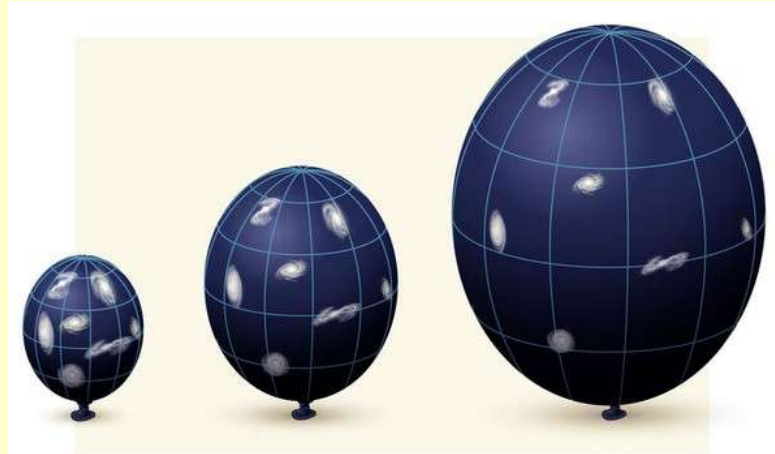
teorija velikog praska - pretpostavke

- (1) univerzalnost fizičkih zakona (isti su svugdje i uvijek)
- (2) kozmološko načelo (svemir je približno homogen i izotropan u prostoru, ali ne i u vremenu)
- (3) kopernikansko načelo (ne opažamo svemir iz nekog povlaštenog položaja)

teorija velikog praska - predviđanja

(1) širenje svemira

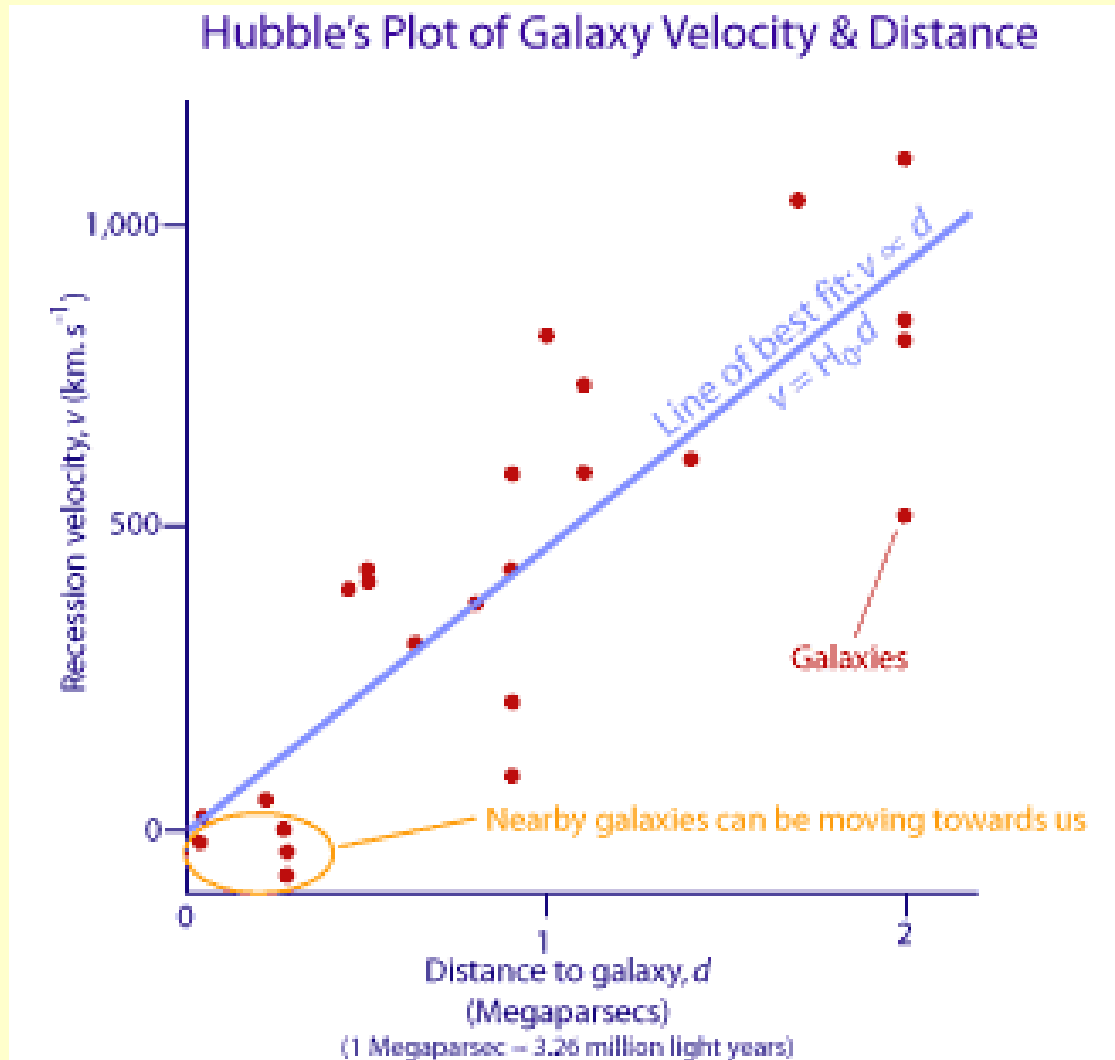
(2) vruće, gusto stanje **u početku**

(3) nastanak lakih elemenata u ranoj fazi razvoja svemira
(nukleosinteza)

(4) postojanje kozmičkog mikrovalnog pozadinskog
zračenja

teorija velikog praska - potvrde

(1) udaljavanje galaksija

$$v = H_0 d$$

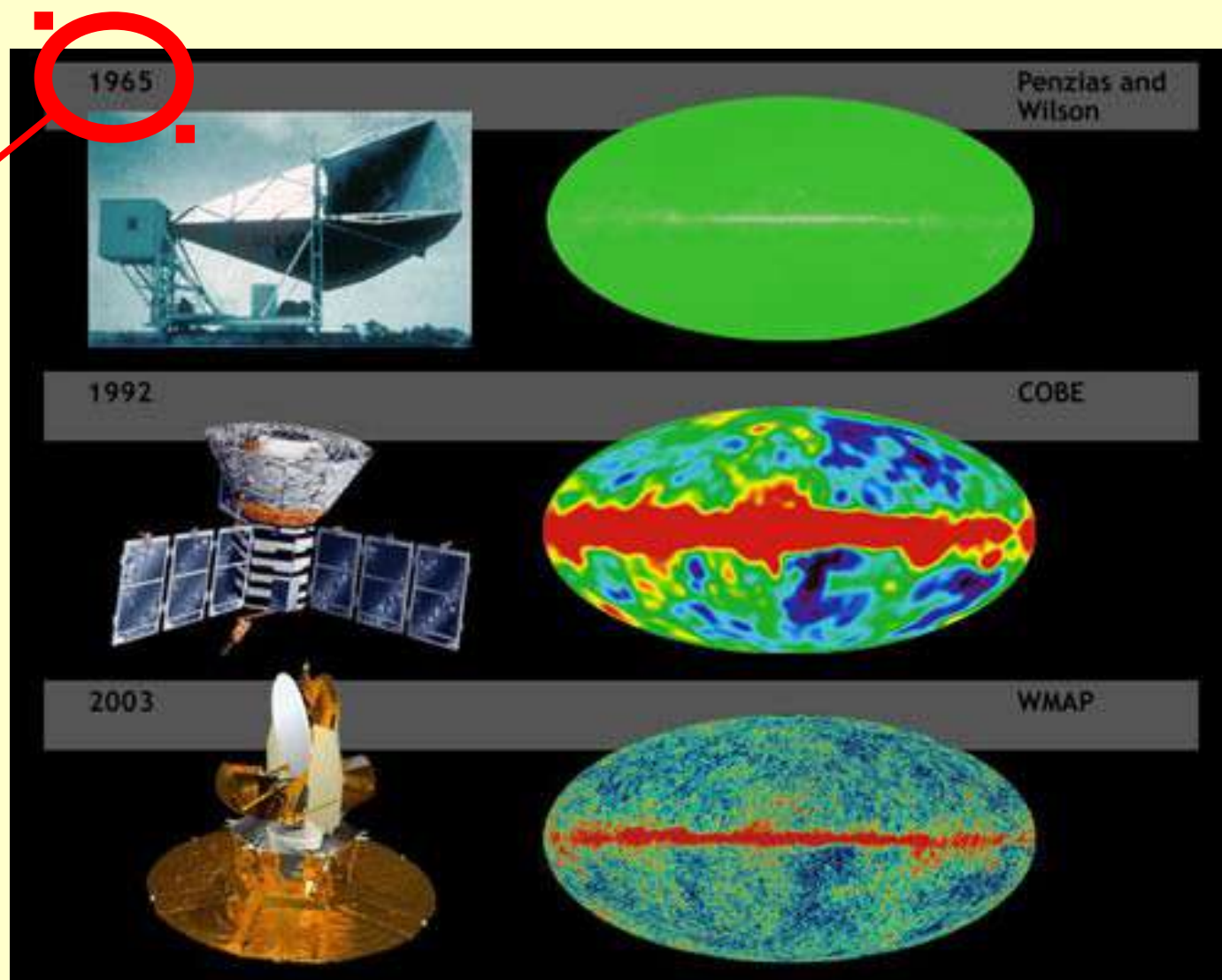
$$H_0 = \cancel{71} \text{ km s}^{-1} \text{ Mpc}^{-1}$$

$$67.80 \pm 0.77$$

teorija velikog praska - potvrde

(2) kozmičko mikrovalno pozadinsko zračenje

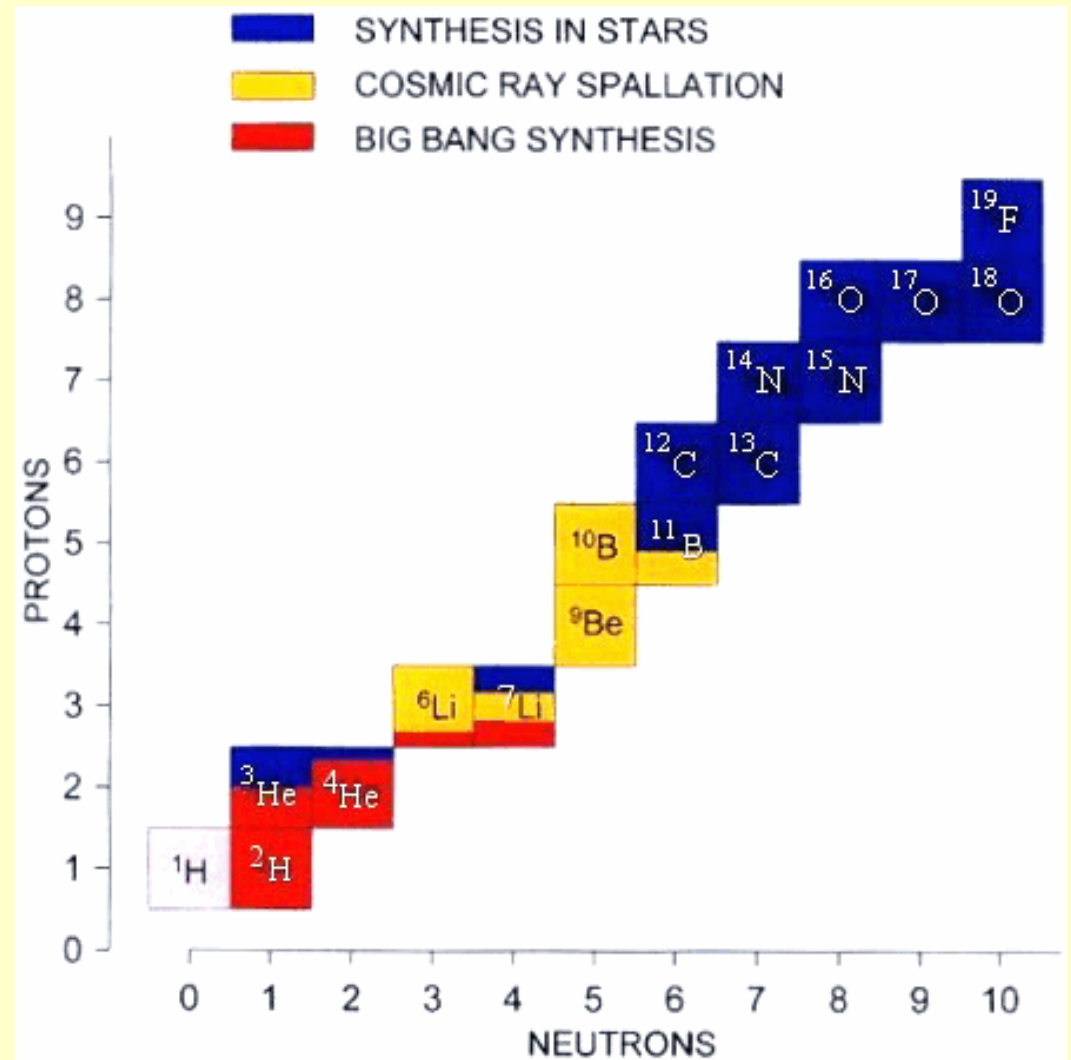
kozmiologija
postaje znanost

teorija velikog praska - potvrde

(3) udjeli primordijalnih elemenata

astronomska opažanja
H, D, He3, He4, Li7
u dalekim oblacima
primordijalnog plina
potvrdila su proračune
modela velikog praska

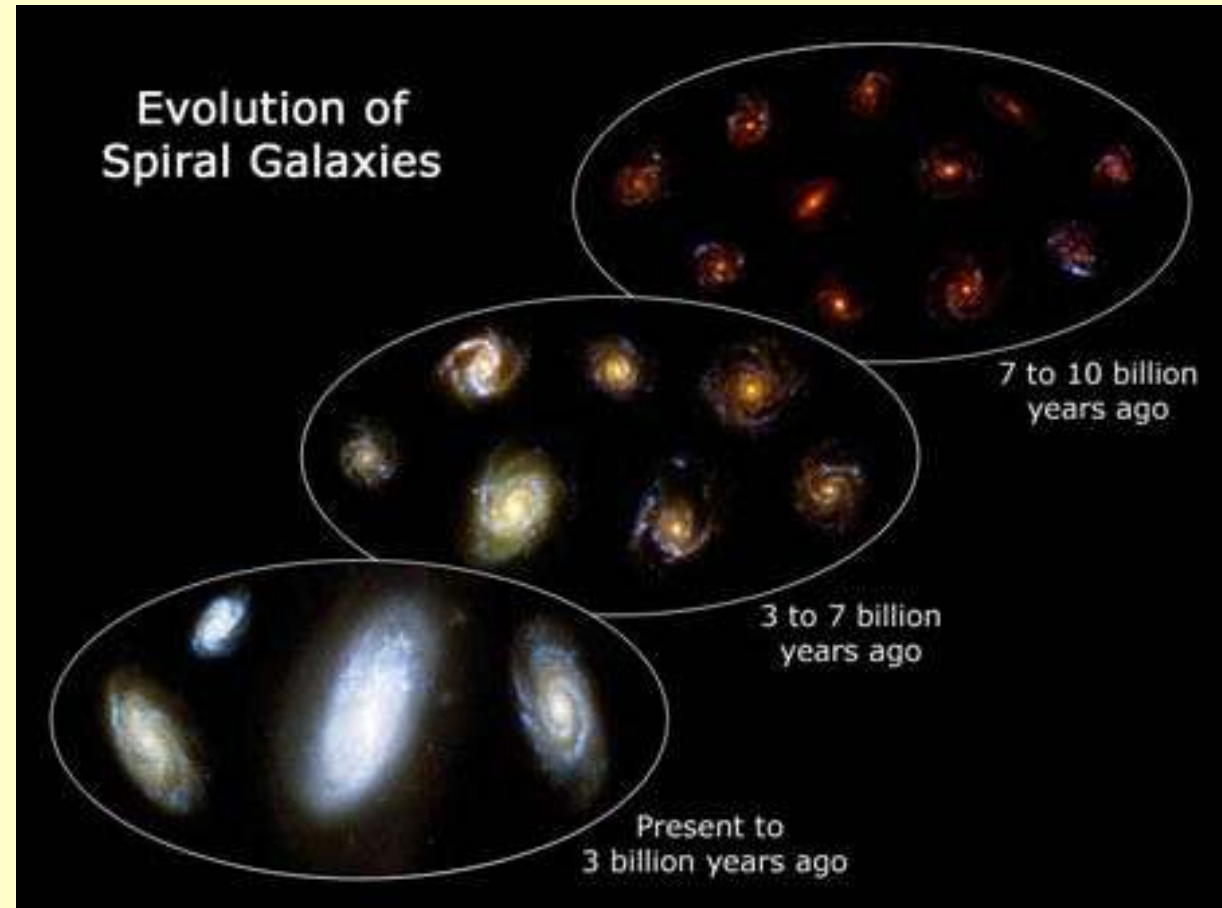
teorija velikog praska - potvrde

(4) razvoj izvangalaktičkih objekata

$C = \text{konst}$

“dalje” == “ranije”

za one koji žele znati više

